

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande 12 motioner med sammanlagt 18 yrkanden. Samtliga motioner har anknytning till totalförsvarsplikten och har väckts under den allmänna motionstiden. Yrkandena avser pliktssystemet, ökade internationella engagemang med pliktpersonal, in- och utryckningstider till utbildning, rättsliga frågor, meritvärdering av pliktutbildning samt värnpliktigas ekonomiska situation.

Riksdagen tog under föregående riksmöte ställning till i flera fall likalydande eller likartade motionsyrkanden som de nu aktuella.

1998 års pliktutredning har i uppgift att överväga flera av de frågor som nu aktualiseras motionsvis.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Miljöpartiet de gröna avger reservation till förmån för ett motionsyrkande. Folkpartiet liberalerna avger tre särskilda yttranden.

Motionerna

1998/99:Fö201 av Eva Flyborg (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnors roll i försvaret.

1998/99:Fö202 av Maud Ekendahl (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att låta Pliktverket få direktåtkomst till Rikspolisstyrelsens person- och belastningsregister.

1998/99:Fö203 av Maud Ekendahl (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att pliktutredningen bör få i uppdrag att ta ställning till påföljden för totalvägrare.

1998/99:Fö206 av Maggi Mikaelsson (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att undersöka möjligheterna att införa samhällstjänst för unga män och kvinnor som ett alternativ och komplement till allmän värnplikt,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en allmän samhällstjänst skall kunna genomföras inom de områden av den offentliga sektorn samt de folkrörelser som efter diskussion är beredda att medverka,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den ekonomiska ersättningen för allmän samhällstjänst inte får vara lägre än socialbidrag.

1998/99:Fö208 av Anders Ygeman (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat internationellt engagemang,

2. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utreda en förändrad plikttag.

1998/99:Fö209 av Rigmor Ahlstedt (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning för samhällsplikt.

1998/99:Fö210 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avveckla den allmänna värnplikten till förmån för ett värntjänstsystem som bygger på frivillighet,

1998/99:Fö302 av Eva Flyborg (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att värnpliktiga med nazistiska och rasistiska åsikter eller som på annat sätt kan betraktas som våldsbenägna inte skall kunna få militär utbildning i vårt land.

1998/99:Fö303 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samordning från marinens sida vad gäller skolavgång och inryckningstillfälle samt avslutning.

1998/99:Fö311 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ändra 10 kap. 8 § lagen om totalförsvarsplikt angående visst religiöst samfund.

1998/99:Fö313 av Runar Patriksson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att alla värnpliktiga skall utbildas i hjärt- och lungräddning av certifierade instruktörer,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de utbildningar som kräver militärt förarbevis meriteras med motsvarande civilt körkort,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att högskoleprovet skall vara kostnadsfritt för Sveriges värnpliktiga,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utbildningen anpassas, med t.ex. tilläggsmoment, för att möjliggöra civil meritering.

1998/99:A291 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

17. att riksdagen begär att regeringen beslutar om tilläggsdirektiv till Pliktutredningen för att se över de värnpliktigas ekonomiska situation.

Totalförsvarsplikten

Motionerna

I *Miljöpartiets partimotion Fö210 (mp)* konstateras att värnpliktsarméer runt om i världen avvecklas i snabb takt. I Sverige sägs den allmänna värnplikten inte längre vara allmän. Mindre än hälften av alla män kallas in till tjänstgöring med stöd av plikt, vilket motionärerna anser vara orättvist. Den allmänna värnplikten anses vidare vara ett hinder för en omorientering och utveckling av en modern försvarspolitik.

Miljöpartiet föreslår därför i motionen att den allmänna värnplikten avvecklas. I stället bör en *värntjänst byggd på frivillighet* införas (*yrkande 2*).

I *motion Fö206 (v)* av *Maggi Mikaelsson* pekar motionären på den snabba förändringen i vårt land. Bl.a. är villkoren för unga människor helt anorlunda än för tio år sedan. Vidare har det säkerhetspolitiska läget förändrats radikalt under senare år och miljöfrågorna blivit allt viktigare.

Motionären anser därför att det är en viktig och riktig inriktning att nedrusta det militära försvaret till förmån för insatser för fred och ett hållbart samhälle. Förutsättningar för ökande kontakter och en djupare förståelse mellan grupper och sektorer i samhället skulle, enligt motionären, kunna skapas genom en *allmän samhällstjänst*. En utredning föreslås därför tillsätts för att undersöka förutsättningarna för en sådan samhällstjänst (*yrkande 1*).

Motionären anser att samhällstjänsten skall omfatta alla män och kvinnor i värnpliktsåldern. De förutsätts under en nio månadersperiod kunna *tjänstgöra inom den offentliga sektorns olika delar* som äldrevård, miljövård, skola, handikappvård osv. men också inom folkrörelser och organisationer som arbetar inom dessa områden (*yrkande 2*). Samhällstjänsten skall härvid ses som ett komplement eller ett alternativ till värnplikten.

Motionären föreslår vidare att den ekonomiska ersättningen för samhällstjänsten inte får vara lägre än socialbidrag (*yrkande 3*).

Rigmor Ahlstedt betonar i *motion Fö209 (c)* samhällets stora uppgift att se till att människor som behöver vård och omsorg i livets olika skeden får tillräckliga insatser. Samhällets gemensamma resurser måste användas effektivt och på ett sätt som kommer medborgarna till del, samtidigt som det skapas ett robust, ekologiskt och ekonomiskt hållbart samhälle.

Motionären noterar att värnpliktsutbildningen inom det militära försvaret dras ned. Samtidigt är ungdomar tveksamma att välja yrken inom vård och skola. För att möta detta föreslår motionären att man utreder möjligheterna att inom det allmänna skolväsendet, inom gymnasieskolans ram, införa en eller flera terminer av obligatorisk *allmän samhällstjänst*, lika för män och kvinnor.

Motion Fö201 (fp) av *Eva Flyborg* behandlar *kvinnors roll i försvaret*. Motionären berömmar regeringen för dess ambition att öka antalet kvinnor i totalförsvaret. Hon anser dock att det bästa sättet att få en sådan förändring är att införa kvinnlig värnplikt, något som Folkpartiet pläderat för i snart 20 år.

Nuvarande rätt för kvinnor att frivilligt fullgöra värnplikt sägs inte vara tillräckligt.

Genom att ställa samma grundläggande krav på kvinnor och män att delta i rikets försvar kommer den samlade kompetensen att kunna tas till vara. I det nuvarande systemet skiljs halva nationens kompetens bort utan att ens ha prövat dugligheten i ett mönstringsförfarande. Kvinnlig totalförsvarsplikt skulle sålunda bredda rekryteringsunderlaget. Antalet värnpliktiga påverkas däremot inte. Krigsorganisationen skall avgöra utbildningsbehovet.

Utskottets överväganden

Utskottet behandlade under *förra riksmötet* i betänkandet 1997/98:FöU7 Totalförsvarsplikten flera motionsyrkanden med anknytning till pliktssystemet. Inledningsvis gav utskottet då en bakgrund till den nuvarande pliktlagstiftningen och framhöll:

Sedan länge har det funnits en skyldighet i Sverige att delta i landets försvar. Före år 1995 säkerställdes totalförsvarets behov av personal, bl.a. genom ett antal pliktlagar. Den 1 juli 1995 trädde lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt i kraft (prop. 1994/95:6 och 87, bet. 1994/95:FöU1, rskr. 1994/95:78). Den ersatte ett flertal lagar med bestämmelser om plikttjänstgöring, bl.a. värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m., lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret samt allmänna tjänstepliktslagen (1959:83). Vidare ersatte lagen om totalförsvarsplikt de bestämmelser som fanns i den då gällande civilförsvarslagen (1960:74). Vid samma tidpunkt trädde ytterligare några nya med pliktssystemet anknutna lagar i kraft, nämligen lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre utbildning och lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Den *nuvarande ordningen* innebär sålunda en totalförsvarsplikt gällande varje svensk medborgare, samt utländska medborgare som är bosatta i Sverige, från 16 års ålder t.o.m. det år vederbörande fyller 70 år. Enligt lagen skall tjänstgöringsskyldigheten fullgöras som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Svenska kvinnor kan, utöver skyldigheten att genomgå civilpliktsutbildning i högst 60 dagar, frivilligt genomgå en antagningsprövning för inskrivning för värnplikt eller civilplikt med s.k. lång grundutbildning.

1996 års försvarsbeslut betonade vissa principer gällande totalförsvarsplikten. I beslutet anfördes bl.a. att det svenska totalförsvaret skall vara så uppbyggt och organiserat att det är en angelägenhet för hela befolkningen. Det är av stor betydelse att medborgarna känner ansvar för och efter förmåga medverkar till landets försvar. Detta tillgodoses bäst genom ett system med plikttjänstgöring.

Det finns brister i tillämpningen av totalförsvarsplikten. Regeringen tillsatte därför i början av år 1998 en *parlamentarisk utredning* (Fö 1998:1) med uppgift (dir. 1997:108) att granska tillämpningen av systemet med totalförsvarsplikt, bl.a. inskrivningssystemet, reglerna för uppskov, utbildningsreserven, utbildningstidernas längd, pliktutbildning för kvinnor samt utbild-

ningens meritvärde. Pliktutredningen skall också överväga om plikt skall införas för tjänstgöring vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

I tilläggsdirektiv, beslutade i juni 1998 (dir. 1998:49), har utredningen fått i uppdrag att överväga och föreslå förändringar som i förhållande till nuvarande ordning medför att pliktssystemet blir flexiblere och mer anpassat till rådande säkerhets- och försvarspolitiska förutsättningar. Bl.a. skall systemet möjliggöra att Sverige vid behov kan öka sina internationella insatser. Utredningen skall också lämna förslag till eventuella förändringar av påföljden för brott mot totalförsvarsplikten.

Miljöpartiet föreslår i *partimotion Fö210 (mp)* att *värnplikten avvecklas* och ersätts med en *frivillig värntjänst*.

Utskottet anförde under förra riksmötet vid behandlingen av motsvarande yrkanden (bet. 1997/98:FöU7 s. 8) bl.a:

Ett pliktssystem tillförsäkrar sålunda försvaret möjligheten att på ett förutsägbart sätt rekrytera tillräckligt många lämpade personer med hänsyn till de behov som finns i krigsorganisationen En totalförsvarspikt torde vidare ... vara det överlägset mest flexibla personalförsörjningssystemet oavsett försvarsekonomi och skiftande militära och civila personalbehov. Tjänstgöring med plikt, tillsammans med olika former av frivillig tjänstgöring, borgar för en god insyn i försvaret och kan positivt bidra till totalförsvarets folkliga förankring

En övergång till enbart frivillig rekrytering till totalförsvaret, vilket Miljöpartiet föreslår, skulle enligt utskottets mening ge alltför stora osäkerheter i personalförsörjningen. Tillgången på personal för olika uppgifter i skilda tidsperspektiv skulle inte kunna förutses i erforderlig grad. Vidare skulle det bli svårt att tillgodose mönstrandes krav på viss typ av tjänstgöring eller på utbildningens lokalisering.

Utskottet anser sålunda att en betydande del av totalförsvarets personalförsörjning även i framtiden bäst tillgodoses genom ett pliktssystem. Detta synsätt skall enligt regeringens direktiv (dir. 1997:106) också utgöra grunden för den nyligen tillsatta pliktutredningens arbete.

Utskottet gör nu samma bedömning. *Partimotion Fö210 (mp)* yrkande 2 bör därför avslås.

De båda motionerna *Fö206 (v)* och *Fö209 (c)* föreslår utredning av möjligheterna att införa en *allmän samhällstjänst*. I den först nämnda motionen framförs därutöver förslag om den allmänna samhällstjänstens innehåll och om den ekonomiska ersättningen vid sådan tjänst.

Enligt *utskottets* mening ger direktiven till 1998 års pliktutredning – de delar som rör behovet av ett flexiblere pliktssystem samt tjänstgöring med plikt vid svåra påfrestningar på samhället i fred – utrymme för att pröva de förslag som framförs i motionerna. Riksdagen bör därför inte bifalla *motionerna Fö206 (v)* yrkandena 1–3 och *Fö209 (c)*.

Utskottet behandlade under föregående riksmöte ett likalydande yrkande om *kvinnors roll i försvaret* som det som nu framförs i *motion Fö201 (fp)*. Utskottet framhöll då bl.a. (bet. 1997/98:FöU7 s. 9) att 1998 års pliktutredning skall utvärdera systemet med kvinnors möjlighet att efter ansökan få fullgöra pliktjänstgöring samt föreslå åtgärder. Utskottet utgick från att utredningen i

sammanhanget överväger om totalförsvarspikten bör förändras så att uttagningen med plikt blir könsneutral. Utskottet gör nu ingen annan bedömning varför riksdagen inte bör bifalla *motion Fö201 (fp)*.

1998/99:FöU4

Internationella engagemang

Motionen

I *motion Fö208 (s)* av *Anders Ygeman* framhålls den förändrade säkerhetspolitiska situationen. Begreppet försvar sägs därmed ha ändrats. Motionären menar att Sverige har en unik möjlighet att förebygga konflikter. Vad som behövs för att undvika sådana är att skapa demokratiska traditioner som är förankrade i folkdjupet. Sverige har där en lång tradition.

Motionären förordar ett projekt för att underlätta svenskars inträde på arbetsmarknaderna i de forna kommuniststaterna. Särskilt angeläget sägs det vara med utbyten inom de militära, politiska, juridiska och sociala sektorerna. Militära resurser bör sålunda läggas på att utbilda officerare i länder med svag demokratisk tradition. Den svenska långa erfarenheten av demokratiskt ledarskap bör utnyttjas för att ge utbyte i ledarskapsfrågor. Vidare bör gemensamma övningar inom ramen för PFF öka stabiliteten och förståelsen mellan stater som deltar. Detta samarbete bör utvecklas. Vad som i motionen anförts om ett *ökat internationellt engagemang* bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 1*).

Motionären anser vidare att officersrollen och pliktlagarna måste ses över i takt med att stabiliserande eller fredsbevarande insatser blir vanligare. Han menar därför att det därmed är angeläget att utreda möjligheten att i framtiden använda även pliktlagen för att rekrytera till viktiga fredsbevarande eller fredsbyggande insatser i utlandet (*yrkande 2*).

Utskottets överväganden

Under förra riksmötet behandlade utskottet (bet. 1997/98:FöU7 s. 11) likalydande motionsyrkanden från samme motionär. Utskottet framhöll då bl.a:

Utskottet håller med motionären om vikten av ett ökat internationellt engagemang för att med icke-våld kunna förebygga, bilägga och förändra konflikter i positiv riktning. Metoder för fredlig konflikthantering behöver för den skull utvecklas, liksom skilda slags utbildningar.

Deltagande i internationell konfliktförebyggande och konfliktväpnande verksamhet med totalförsvarets resurser bygger enligt nuvarande ordning på frivillighet. Enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt, beslutad i stor enighet, skall uttagning med plikt endast kunna ske för totalförsvarets behov.

Nuvarande lagstiftning medger sålunda inte att någon får tas ut med plikt för att utbildas för internationella uppdrag.

Utskottet gör nu samma bedömning som under föregående riksmöte och är sålunda inte berett att ta initiativ för att ändra lagen om totalförsvarspikt i denna del. *Motion Fö208 (s)* bör därför inte bifallas av riksdagen.

Motionen

I *motion Fö303 (m)* pekar *Maud Ekendahl* och *Elizabeth Nyström* på att Marinen inte har in- och uttryckningstider som sammanfaller med skolornas sommaruppehåll, vilket i stort är regel vid andra militärförband. Detta leder dels till att Totalförsvarets pliktverk har svårigheter att ta ut tillräckligt många värnpliktiga med rätta förutsättningar till Marinen, dels till problem för de värnpliktiga som tvingas till avbrott i sina studier eller att uppskjuta dem.

Motionärerna anser att Marinen bör se över sina in- och uttryckningstider så att de i största möjliga mån sammanfaller med samhällets övriga skolenheters terminsstarter och avslutningar.

Utskottets överväganden

Utskottet håller med motionärerna att plikttjänstgörandes in- och uttryckningstider, särskilt inom Marinen, bättre än hittills borde anpassas till terminsrytmen i skolsystemet. Det är viktigt att grundutbildningen i så stor utsträckning som möjligt organiseras så att så få studietidsterminer som möjligt tas i anspråk. Förändringar till det bättre håller emellertid på att ske. Utskottet har sålunda erfarit att Försvarsmakten nyligen beslutat (FFS 1998:10) att Marinens utbildningsomgångar fr.o.m. den 1 juni år 2000 i huvudsak skall påbörja tjänstgöring under hösten och avsluta denna i slutet av augusti eller december.

Härutöver utgår utskottet från att 1998 års pliktutredning, inom ramen för uppgiften att överväga utbildningstiderna för totalförsvarspliktiga, tar hänsyn till behovet att samordna in- och uttryckningstiderna med skolans terminsindelning.

Motionärernas önskemål bör sålunda kunna bli tillgodosedda. *Motion Fö303 (m)* bör därför inte bifallas.

Rättsliga frågor**Motionerna**

Maud Ekendahl anser i *motion Fö202 (m)* att dagens förfarande inte är tillräckligt effektivt när det gäller att sälla bort dem som är olämpliga för att skrivas in till värnplikt. För att uppnå en effektivare hantering av kontrollförfarandet bör därför, enligt motionären, den som handlägger inskrivningen ges möjlighet till *direktåtkomst till Rikspolisstyrelsens person- och belastningsregister*. Då skulle omedelbart kunna göras säkrare bedömningar om lämplig befattning och att olämplig totalförsvarspliktig inte skrivs in till värnplikt.

Samma motionär konstaterar i *motion Fö203 (m)* att en person som *vägrar att göra militärtjänst* döms till 14 dagars fängelse. Motionären föreslår att pliktutredningen bör få i uppdrag att ta ställning till påföljden för totalvägrare.

I *motion Fö302 (fp)* erinrar *Eva Flyborg* om att det för tre år sedan väckte visst uppeende att en kriminellt belastad och våldsbenägen värnpliktig med uttalade nazistiska sympatier fick fortsätta sin militärtjänstgöring, trots att militärledningens linje är att sådana värnpliktiga skall hemförlovas. Motionären anser det vara djupt stötande att personer som på grund av sina rasistiska åsikter redan tagit till våld skall kunna få vapenutbildning.

Eftersom ytterligare liknande fall inte kan uteslutas, anser motionären det angeläget med en tydlig politisk markering. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att *värnpliktiga med nazistiska och rasistiska åsikter* eller som på annat sätt kan betraktas som våldsbenägna *inte skall kunna få utbildning* i vårt land.

I *motion Fö311 (s)* av *Carina Hägg* konstaterar motionären att lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt med tillhörande förordning (1995:238) ger Totalförsvarets pliktverk möjlighet att besluta att en person som tillhör ett visst religiöst samfund, varmed avses Jehovas vittnen, inte behöver inställa sig till värnplikt eller civilplikt. Motionären kritiserar inte Pliktverkets handläggning av dessa ärenden utan menar i stället att samhällets utveckling har förstärkt de principiella tveksamheter som från början rådde beträffande denna särbestämmelse om Jehovas vittnen. Med hänvisning härtill föreslår motionären att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att *ändra 10 kap. 8 § lagen om totalförsvarsplikt angående visst religiöst samfund*.

Utskottets överväganden

Direktåtkomst till Rikspolisstyrelsens register

Utskottet har erfarit att Totalförsvarets pliktverk och Försvarsmakten i augusti 1998 till regeringen har redovisat ett uppdrag om hur man skall undvika att skriva in olämplig personal för tjänstgöring i Försvarsmakten. I sin redovisning har Pliktverket påpekat att direktåtkomst till de register som är i fråga skulle underlätta arbetet att i samband med mönstringen skilja ut sådana olämpliga personer. Regeringen bereder för närvarande ärendet. Utskottet har erfarit att när Rikspolisstyrelsen och Totalförsvarets pliktverk har kommit överens om vilken teknisk lösning som skall väljas, så kommer regeringen att utfärda förordning.

Med hänsyn till den pågående beredningen av frågan anser utskottet att riksdagen inte nu bör uttala sig. *Motion Fö202 (m)* bör sålunda inte bifallas.

Påföljd för totalvägran

I tidigare nämnda tilläggsdirektiv till 1998 års pliktutredning anges att utredningen skall överväga och föreslå eventuella förändringar av påföljden för brott mot totalförsvarsplikten. Förslaget i *motion Fö203 (m)* är därmed tillgodosett. Riksdagen bör därför avslå motionen.

Frågan om åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism i försvaret har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen tidigare. Senast anförde utskottet (1997/98:FöU7 s. 19):

... har utskottet mycket tydligt tagit avstånd från all form av *rasism och främlingsfientlighet* i försvaret. Utskottet har sålunda uttalat (bet. 1996/97:FöU1 s. 211) att det är mycket angeläget att Försvarsmakten fortsätter sitt aktiva arbete mot rasism och främlingsfientlighet. Varje tendens till rasistiska och främlingsfientliga yttringar måste omedelbart och kraftfullt bekämpas.

Det finns i nuvarande lagstiftning möjlighet att avbryta tjänstgöringen för totalförsvarspliktiga som är olämpliga. Utskottet utgår från att lagstiftningens möjligheter i detta avseende också utnyttjas, när tillräckliga skäl föreligger.

Som nämnts i det föregående bereder regeringen, efter en redovisning av Försvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk, frågan om rutiner för att förhindra att olämplig personal skrivs in för tjänstgöring till Försvarsmakten.

Utskottet menar att det finns en tydlig och klar politisk markering mot att nazistiska, rasistiska eller i övrigt våldsbenägna värnpliktiga utbildas, vilket motionären i *motion Fö302 (fp)* krävt.

Med stöd av det anförda anser utskottet att det för närvarande inte är påkallat med någon riksdagens åtgärd i frågan. Motionen bör därför inte bifallas.

Jehovas vittnen

Utskottet behandlade under förra riksmötet ett likartat yrkande från nu aktuell motionär.

1998 års pliktutredning skall i enlighet med direktiven (dir. 1997:106) se över reglerna som gäller möjligheten att inte inkalla personer som tillhör ett visst religiöst samfund.

Eftersom frågan utreds, bör riksdagen inte nu uttala någon mening i ärendet. *Motion Fö311 (s)* bör därför inte bifallas.

Meritvärdering

Motionen

I *motion Fö313 (fp)* av *Runar Patriksson* anføres att genomförd värnplikts-tjänstgöring som regel varit en god utbildning som tillfört erfarenheter och möjligheter till personlig utveckling för individen. Motionären konstaterar att allt färre nu kallas in till grundutbildning samt att övningar uteblir och övningsmoment slopas. Han anser det därför viktigt att den utbildning som faktiskt genomförs premieras i det civila samhället. I vissa fall kan då utbildningen behöva kompletteras för att den skall få ett högt meritvärde. Motionären föreslår att

– alla värnpliktiga skall utbildas i *hjärt- och lungräddning* av certifierade instruktörer (*yrkande 1*),

– utbildningar som kräver *militärt förarbevis* meriteras med motsvarande *civilt körkort* (*yrkande 2*),

– högskoleprovet skall vara kostnadsfritt för Sveriges värnpliktiga (yrkande 3),

– utbildningen bör anpassas, med t.ex. tilläggsmoment, för att möjliggöra civil meritering (yrkande 4).

Utskottets överväganden

Frågan om *meritvärdering av plikttjänstgöring* behandlades av utskottet under förra riksmötet (bet. 1997/98:FöU7). Med anledning av några då väckta motioner framhöll utskottet det angelägna i att få till stånd ett bättre fungerande meritvärderingssystem samt att synen på plikttjänstgöringens meritvärde inte endast blir en fråga för myndigheterna. Utskottet utgick från att regeringen tog ett direkt ansvar för frågans vidare behandling.

Utskottet konstaterar att Pliktutredningen enligt sina direktiv har i uppgift att överväga och lämna förslag om hur totalförsvarsplikten kan ges ett större meritvärde.

Utskottet uttalade sig även under förra riksmötet (bet. 1997/98:FöU1 s. 48) specifikt om *hjärt- och lungräddning*. Utskottet framhöll bl.a. de positiva effekterna med en sådan utbildning men konstaterade samtidigt att det ankommer på Försvarsmakten, inte på riksdagen, att bestämma detaljerna i grundutbildningens innehåll. Utskottet har nu erfarit att Försvarsmakten överväger att låta hjärt- och lungräddning ingå i den grundläggande sjukvårdsutbildningen vid samtliga förband.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att de frågor som tas upp i *motion Fö313 (fp) yrkande 1–3* kommer att bli behandlade i arbetet på regerings- och myndighetsnivå. Motionen bör därför inte bifallas av riksdagen.

Värnpliktigas ekonomiska situation

Motionen

I *Vänsterpartiets partimotion A291 (v)* om ungdomars situation anfördes att man inte skall behöva förlora ekonomiskt på att göra värnplikten. Dagens ersättningssystem sägs inte tillgodose detta krav. Staten borde garantera en skälig ersättning.

Motionärerna föreslår att den nu arbetande Pliktutredningen också gör en översyn av hela ersättningssystemet. Perspektivet bör därvid vara att de värnpliktigas ersättning skall höjas till en nivå som motsvarar de kostnader man har som värnpliktig. Riksdagen bör därför begära att regeringen beslutar om tilläggsdirektiv till Pliktutredningen för att se över de värnpliktigas ekonomiska situation (*yrkande 17*)

Utskottets överväganden

I de tilläggsdirektiv som regeringen utfärdade till Pliktutredningen i juni 1998 ingår att granska förmånssystemet. Utredningen skall uppmärksamma de effekter som dess förslag kan få på de ekonomiska förmånerna för dem som fullgör plikttjänstgöring. Härav följer att riksdagen inte bör bifalla *partimotion A291 (v) yrkande 17*.

Utskottet hemställer

1. beträffande *totalförsvarplikten*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Fö201, 1998/99:Fö206 yrkandena 1–3, 1998/99:Fö209 och 1998/99:Fö210 yrkande 2,
res. 1 (mp)
2. beträffande *internationella engagemang*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Fö208 yrkandena 1–2,
3. beträffande *in- och utryckningstider till utbildning*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Fö303,
4. beträffande *rättsliga frågor*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Fö202, 1998/99:Fö203, 1998/99:Fö302 och 1998/99:Fö311,
5. beträffande *meritvärdering*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Fö313 yrkandena 1–3,
6. beträffande *värnpliktigas ekonomiska situation*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A291 yrkande 17.

Stockholm den 11 februari 1999

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

I beslutet har deltagit: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Stig Sandström (v), Åke Carnerö (kd), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Håkan Juholt (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd), Anna Lilliehöök (m), Lars Ångström (mp), Erik Arthur Egervärn (c), Runar Patriksson (fp), Laila Bäck (s) och Berndt Sköldstig (s).

Reservation

1. Totalförsvarplikten (mom. 1)

Lars Ångström (mp) anför

dels att det militära invasionshotet nu helt har avskrivits. En uppgörelse har nåtts om att kraftigt minska militärutgifterna. Behovet av att utbilda för totalförsvaret är långt mindre och väsentligt annorlunda än det behov som ansågs föreligga tidigare för att möta en militär invasion och som utgjort grunden för den allmänna värnplikten. Trenden internationellt har också varit att avskaffa stora allmänna värnpliktsarméer. Miljöpartiet vill därför avskaffa ett i grunden djupt orättvist värnpliktssystem som motiverats bland annat med ett hot som inte längre finns.

För att svara mot totalförsvarets framtida behov av att kunna möta nya icke-militära hot vill Miljöpartiet införa en värtjänst som bygger på frivillighet. Värttjänsten skall ge relevant utbildning för att möta hot inom ramen för den vidgade hotbilden och skall naturligtvis vara öppen för både kvinnor och män. Det skall vara en merit att ha genomfört värtjänstgöringen. Den bör till exempel jämföras med arbete i fråga om tilläggspoäng till högskoleprovet. Man bör också ge direkta tilläggspoäng till högskoleprovet för alla som genomför värttjänsten. De färdigheter och kunskaper som den värtjänstgörande inhämtar, och som innebär civil kompetens, skall ges civil dokumentation.

Inriktningen kan enligt Miljöpartiets mening vara att grundutbildningens gemensamma del bland annat omfattar grundläggande miljökunskap och ekologiskt samhällsbyggande, räddningstjänst och överlevnadskunskap.

En betald utbildning som ger meriter i form av civil dokumentation och högskolepoäng ger den motivation som skapar tillgång i erforderlig grad. Frivilligheten och motivationen bidrar också till att de tjänstgörande fungerar som goda ambassadörer för värttjänsten, vilket garanterar en positiv folklig förankring.

Militär personal för internationell tjänstgöring bygger redan i dag på frivillighet. På samma sätt ska den militära personal som behövs för ett kvarvarande gränsskydd fås inom ramen för en frivillig värtjänst.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *totalförvarsplikten*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Fö210 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1998/99:Fö201, 1998/99:Fö206 yrkandena 1–3 och 1998/99:Fö209 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

Totalförvarsplikten (mom. 1)

Runar Patriksson (fp) anför:

Folkpartiet liberalerna anser att kvinnors roll i försvaret skall vara jämställd med mannens på samma sätt som inom andra arbetsområden. Vi har därför i snart 20 år pläderat för att kvinnlig värnplikt skall införas. Vi kan konstatera att det tagits steg för att öka jämlikheten mellan män och kvinnor inom försvaret men att dessa inte är tillräckliga. Förändringstempot är också för lågt. Det vore naturligt att nu äntligen ställa samma grundläggande krav på att kvinnor och män skall delta i rikets försvar.

Rättsliga frågor (mom. 4)

Runar Patriksson (fp) anför:

Utskottet anför att det från tidigare riksdagsbehandling av frågan finns en tydlig och klar politisk markering mot att nazistiska, rasistiska och i övrigt

våldsbenägna värnpliktiga inte skall utbildas. Jag inser detta men anser att det hade varit en fördel om riksdagen ånyo och med kraft poängterade det oacceptabla i att nazistiska, rasistiska eller våldsbenägna personer utbildas eller anställs i försvaret.

Meritvärdering (mom. 5)

Runar Patriksson (fp) anför:

Folkpartiet liberalerna anser att inte en enda soldat skall utbildas i onödan. Behoven skall vara styrande. De som utbildas skall självfallet få en utbildning som inspirerar till en positiv syn på värnplikten. De skall lika självklart ha en rimlig ersättning och tjänstgöringen skall ges ett adekvat meritvärde. Även om dessa frågor nu övervägs i den pågående Pliktutredningen hade det varit bra om riksdagen drivit på genom ett uttalande i frågan.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	3
Totalförsvarsplikten	3
Internationella engagemang	6
In- och uttryckningstider till utbildning	7
Rättsliga frågor	7
Meritvärdering	9
Värnpliktigas ekonomiska situation.....	10
Hemställan	11
Reservation	11
1. Totalförsvarsplikten (mom. 1)	11
Särskilda yttranden	12
Totalförsvarsplikten (mom. 1)	12
Rättsliga frågor (mom. 4).....	12
Meritvärdering (mom. 5)	13